

I. Избор текстова који су у интертекстуалном дијалогу

Тимови студената, сходно узрасту деце, теми и смислу пројекта, самостално бирају текстове које ће читати деци.

У табели која следи понуђен је један могући избор текстова који су у међусобном интертекстуалном дијалогу. Тај избор треба да послужи као помоћ, а никако као ограничавајући оквир. У њему су приказане само најосновније карактеристике конкретних књижевних текстова које приликом избора и увођења у васпитно-образовни процес треба имати у виду (тема, главне идеје, окоснице текста). Такође, ова табела пружа модел приступања избору текстова уопште и разумевању функције књижевних текстова у контексту *Година узлета*. Међутим, она не исцрпљује све аспекте тумачења. Сваки од предложених текстова могао би се тумачити заузимањем сасвим другачије перспективе од предложене.¹ Материјал који следи, такође, не предочава у одговарајућој мери естетске функције предложених текстова. У којој мери ће се у процесу читања оне остварити зависиће од квалитета васпитачеве интерпретације (динамике казивања, учешћа деце у читању, одговарајућих психолошких пауза), од тога да ли су непознате речи уведене кроз лично учешће деце, од квалитета разговора о доживљају и утисцима.

Избор текстова би требало да подразумева стварање смисаоне везе између пројектног тока и главних **тема**, **идеја** и **окосница у одабраним текстовима**, а не пригодно читање текстова којима се, без много смисла, тема пројекта само површно илуструје. Црним словима приказани су **прозни**, а љубичастим **поетски** текстови.

Интертекстуални дијалог међу одабраним текстовима може бити основа за дискусију и својеврсна провокација у којој долази до деконструисања идеја и вредности садржаних у референцијалном тексту (тексту на који се интертекстуално реферише). У овој табели референцијалним сматрамо први текст за сваки од седам блокова. Интертекстуални дијалог неретко у себи носи преиспитивање традиционалних вредности у духу еманципације, које тежи интегрисању традиционалног и модерног. Поменути правац сасвим је у духу *Година узлета*, а на студентима је да смисао овог правца доживе у реалној пракси. Самим тим, ова врста односа међу текстовима може бити повод за покретање пројекта. Више о методичком приступу интертекстуалним везама и методичким импликацијама које такав избор може да произведе видети у књизи Вишње Мићић *Дете читалац и хронологија читања*, стр. 123–172, 267–280.

¹ На пример, први предложени текст „Три прасета“ могао би се тумачити шире, расветљавањем психолошких конструката из којих прасићи доносе одлуке – у којој мери је присутан страх у тренутку осамостаљивања, а у којој мери у тренуцима реалне опасности. У приступу тексту могло би се кренути и неким трећим путем.

РБ	Књижевно дело	Писац	Тема	Главне идеје	Окоснице
1.	<i>Три прасета</i>	Браћа Грим	Осамостаљивање	Сигурност је у ономе што се темељно и квалитетно ради.	
	<i>Вукова прича о три прасета</i>	Душица Бојовић	Неспоразум, промена перспективе	Оно што је темељно направљено неће пропасти ни у каквим околностима.	Из перспективе драмског вука, прасићи нису били потенцијални плен. Присутни су елементи цивилизације: полиција, новинари...
	<i>Песма о три прасета, без холестерола</i>	Поп Д. Ђурђев	Реализација идиома: <i>направити свињац</i>	Деконструкција основне идеје бајке – опасност није изван нас, већ у нама и нашим навикама	У дијалогу с бајком, лирски прасићи испољавају навике које су у бајци прећутане: неуредност.
2.	<i>Црвенкапа</i>	Браћа Грим	Скретање с пута	Непослушност и ризик вуку последице. Иза љубазности понекад се крије зла намера.	
	<i>Погрешно читање бајки</i>	Ђани Родари	Дека греши у причању познате бајке	Изневерено очекивање изазива смех. Деца знају бајку.	Читалац/слушалац бајке у ствари зна како прича треба да тече, текст је провокација за покретање читалачког искуства.
	<i>Грицко (одломак о Црвенкапи)</i>	Ема Јарлет	Скретање с пута без последица	Изневерено очекивање изазива незадовољство. Превремено спашавање понекад није од помоћи, јер субјекту ускраћује важну лекцију.	Црвенкапа није срећна када Грицко преузме њену улогу, иако је тиме ослобађа последица скретања с пута. Зашто? Зато што она у том тренутку нема свест о последицама. Њој је на памети једино чињеница да јој је ускраћено деловање: „Ова прича треба да буде бајка о мени!“. Из те позиције, она ништа не учи.
	<i>Вук који је испео из књиге</i>	Тјери Роберхт	И вук и Црвенкапа скрећу с пута	Преиспитивање друштвено прихваћених улога.	Сусрет два одметника деконструише се из односа прогонитељ-жртва у наизглед партнерски однос. Како би испунила друштвени образац (да јој не пропадне прича), јунакиња одустаје од чекања „оног правог“, као и на жртве које јој у том обрасцу предстоје (баш онако како је писано).

	<i>Била бих Црвенкапа</i>	Јово Кнежевић	Дечја игра улога – девојчица (лирски субјект) у игри представља Црвенкапу	У подели улога разоткривају се архетипске функције из бајке.	Тата је ловац, вук је само представа о опасности, шума представа о простору скретања с пута.
	<i>Вук и друга Црвенкапа</i>	Ђорђе Фишер	Асертивност, еманципација жене	Ко лажну љубазност разуме као лажну, унижава и њену моћ над собом. Ко је нападнут, има право да се брани.	Лирска јунакиња разоткрива намере које се крију иза лажне љубазности. Лирска јунакиња се, додуше пренаглашено, заузима за себе. Располаже, притом, различитим борилачким вештинама.
	<i>Да чујемо вука</i>	Мошо Одаловић	Бајка као новинска сензација	Тражи се преузимање одговорности.	У песми се пародирају елементи који се у цивилизацијском кључу могу пародирати: бајка – новинска сензација догађај из бајке – злочин ловац – хирург
	<i>Мало друкчија Црвенкапа (анимирани филм)</i>	https://www.youtube.com/watch?v=4zv89dLSst0	Асертивност	Вук је победив једино уколико се уклопи у стереотипни завршетак бајке – венчање.	Пародирају се и друге бајке (<i>Златокоса и медведићи, Три прасета</i>) Детлићи покушавају да победе вука. Упошљава се реверзибилност у приказивању страдања, карактеристична за анимирани филм – а посредно упућује на исти принцип у изворној бајци у којој ловац избавља јунакињу. Бака се удаје за вука, али се ни овај завршетак не читава као срећан по њега.
3.	<i>Ружно паче</i>	Ханс Кристијан Андерсен	Развојни пут одбаченог и његово суочавање са свеопштим неприхватањем различитости	Различитост обично прати и одбацивање. У различитости се можда крије редак дар.	Мајчин однос према пачету је недопустив, иако га је могуће оправдати. Паче постаје лабуд и доживљава осећање припадања тек када се нађе међу својима.
	<i>Ружно паче</i>	Благоје Рогач	Лабуд је опростио мајци патки	Отварање дијалога за преиспитивање улоге мајке патке	Лабуд позива мајку патку на рођендан, изражавајући захвалност што га је испилила.
	<i>Лабудово писмо</i>	Бранко Стевановић	Преиспитивање идиома <i>ружно паче</i>	Упитаност лирског субјекта као читаоца Андерсенове бајке.	Лирски субјект се пита да ли идиом важи и за њега.

4.	<i>Цврчак и мрав</i>	Езоп	Марљивост као врлина	Ко ради не боји се глади. Ко лети хладује, зими гладује.	Као читаоци басне, сцену у којој Мрав одбија да помогне Цврчку пред вратима, посматрамо из перспективе Цврчка – са спољашње стране тих врата.
	<i>Мрав добра срца</i>	Бранислав Црнчевић	Милосрђе и саосећање као врлине	Милост за гладне	Интимизација мрављег света – упознавање необичног сина који осуђује поступак свога оца и тражи да Цврчак са њим руча. Сцену одбијања помоћи Цврчку посматрамо из перспективе мрављег сина – са унутрашње стране врата.
	<i>Цврчак и мрави</i>	Бранко Стевановић	Уметност као делатност (а не као лењост) – превредновање традиционалног вредносног система из басне	Уметнички труд није мањи од труда у неком другом позиву.	Поништавањем традиционалног схватања поуке уметнички текст делује као антибасна. Поништа наслеђену вредносну скалу и уводи нови систем који у првом плану доноси критику друштва снажније него итекако присутну критику типске особине човека – подстиче еманципацију.
5.	<i>Биберче</i>	Народна бајка	Одрастање кроз подвиге	Суочавање са проблемима подстиче раст. Пасивност продубљује невоље.	Биберче спасава принцезу и кроз те своје подвиге расте. Принцеза је приказана као смерна и пасивна, у већини сцена уплакана – патријархална функција жене.
	<i>Дјевојка је цара надмудрила</i>	Народна приповетка	Надмудривање	Проактивност је пожељна – ако не кроз подвиг, онда кроз лукавство и мудрост	Конструкт патријархалне жене добија нову димензију – мудрост. Такође, она, додуше имплицитно, исказује љубав према мушкарцу.
	<i>Принцеза на зрну грашка</i>	Ханс Кристијан Андерсен	Критика стереотипних улога у грађанској породици – индивидуализма и размажености деце – кроз истовремену критику монархије	Деконструкција функција ликова: принц поприма функцију цареве кћери – мајка бира уместо њега. Понављањем синтагме <i>права правца</i> принцеза настаје иронично значење које ће се у говору појавити и као устаљени фразеологизам: <i>принцеза на зрну грашка</i> – размажена женска особа.	Мајка краљица проверава да ли је принцеза права, а принц поприма улогу награде – пасивизира се у корист принцезе која сама долази на двор (покисла и каљава). На двору нема слугу – краљ сам отвара врата, краљица сама носи душеке итд. Присутна је вишеструка деконструкција поретка у традиционалној бајци.

	<i>Принцеза</i>	Добрица Ерић	Сеоска принцеза	Депатетизација театралности и критика елитизма	Идиличну слику о принцези прекида мајчин позив: „И рече Цици / с росом у оку: / – Устани, кћери, / да пустиш стоку!“
	<i>Принцеза у папирној кеси</i>	Роберт Манч	Принцеза је јунак бајке	Деконструкција функције ликова донета је у кључу феминизма: жена је способна да се брине о себи – надмудривањем, поштовањем себе. У свету у којем је жена проактивна мушкарац постаје пасиван. Деконструкција стереотипног краја бајке: нису се венчали.	Змај отима принца, а не принцезу. Принцеза напушта спаљени дворца да би спасила принца. Побеђује змаја надмудривањем. Принц је незахвалан. Принцеза наставља сама. Присутна је неравнотежа у подели улога – принц постаје пасиван као принцеза у традиционалној бајци. Разлика је у томе што је принцеза из традиционалне бајке захвална када је принц спаси.
6.	<i>Чардак ни на небу ни на земљи</i>	Народна бајка	Подвиг најмлађег брата	Да ли су отета царева кћер и змај у емотивном односу? Да ли је јунаков стварни непријатељ змај или су то старија браћа? Зашто царева кћер ништа не говори оцу?	Брат затиче своју сестру у идиличној сцени с змајевом главом у крилу. Тек код трећег покушаја да га убије, она показује брату смртоносно место – зашто се двоуми? Након што је змај убијен, браћа издају најмлађег брата. Сестра не разоткрива оцу ову издају, нити се у наративу бајке помиње њена одговорност за то. Разумевање у патријархалном кључу све наведено оправдава. Проблематизовање ових места у бајци отвара простор за дискусију у кључу еманципације.
	<i>Аждаја своме чеду тепа</i>	Љубивоје Ршумовић	Слика аждаје из угла њене мајке	Упознајемо аждају као вољено биће.	Мајка брине, знајући да њено чедо чека кобна судбина у бајци. Обраћа му се амбивалентно – мирити мајчинску перспективу (лепа, дивна, најмилија) и перспективу читаоца којег жели да умилостиви (ругобице, наказице, акрепе).
	<i>Зашто аждаја плаче?</i>	Љубивоје Ршумовић	Слика аждаје из угла њене мајке	Доживљај неправде коју аждаја као антагониста трпи.	„Нек је и глуво и слепо оно је мајци лепо“
	<i>Тужница једног змаја</i>	Љубивоје Ршумовић	Змај расветљава неправду	Преиспитивање стереотипа о змају као антагонисти.	Антропоцентрична свест: убијање змаја се не сматра зверством.

	<i>Змај и јунак</i>	Драган Хамовић	Договор	Преиспитивање стереотипа о змају као антагонисти.	Змај је у бајци имао задатак да наруши иницијалну равнотежу, а прави непријатељ најмлађег брата није он (додатно, однос сестре и змаја сведочи о томе). Улога антагонисте је стереотипна.
	<i>Шта мајке из Ливна нису знале</i>	Љубивоје Ршумовић	Заплашивање деце као васпитна метода	Родитељи упошљавају деčји страх како би их дисциплиновали.	У песми се проблематизује овај аспект васпитавања који води ка трауматизовању деце.
7.	<i>Ивица и Марица</i>	Браћа Грим	Остављена деца	Невоље покрећу стратегије за преживљавање.	Деца су туговала зато што су остављена, али су у тренуцима велике невоље ипак успела да се спасу и победе вештицу.
	<i>Исповест вештице Смиљке</i>	Драгомир Ђорђевић	Промена перспективе – деçје невоље из перспективе вештице	Похвала родитељској бризи за телесни развој деце и имплицитна критика небриге за њихово самопоуздање које се у васпитном обрасцу нарушава застрашивањем.	Вештица хвали родитеље јер лепо хране децу коју ће она појести. Имплицитно је ова песма у дијалогу и са песмом „Шта мајке из Ливна нису знале“ Љубивоја Ршумовића, допуњујући критику застрашивања измишљеним бићима и контролисања деце кроз страх.
	<i>Вештице на суду</i>	Стеван Милошевић	Вештице демантују оптужбе	Из вештичије перспективе њихова функција у бајци је неправедна.	Вештице демантују све оптужбе на свој рачун и подносе контратужбу Ивици и Марици, Снежани, патуљцима и браћи Грим.
	<i>О Ивици, Марици и злочестој старици</i>	Поп Д. Ђурђев	Смена генерација женских ликова	Напуштање патријархалне улоге жене.	Вештица коју Ивица и Марица спаљују је Пепељуга – симбол патријархалне жене.